

Joves i cultura: “La porta oberta”

Pruden Panadès Anton pruden50@yahoo.es

1r Congrés Internacional “Joventut i societat” (Girona 18-20 juny’09)

Àmbit: Risc, oci i joves

Paraules clau: Drets culturals. Analfabetisme artístic. Responsabilitats, exemples i oportunitats.

Resum

També en el context català, l'accés a la cultura no és un luxe, es tracta d'un dret bàsic malgrat que amplis sectors de l'opinió pública encara no el percebin com a tal. La precària presència de les arts en els trams de l'educació obligatòria és una greu mancança que afavoreix l'esquerda social perpetuant elitismes i exclusions. Les futures polítiques de joventut tenen davant seu l'oportunitat de compensar alguns buits de manera innovadora, aprofitant la transversalitat que ofereix la cultura per enllaçar amb les expectatives i interessos dels/ les joves. Hi ha exemples remarcables tals com el Sistema Nacional de Orquestes Infantiles i Juveniles de Veneçuela i també iniciatives i programes de referència a Catalunya i Europa.

Joves i cultura: “La porta oberta”

“Aquest és l'únic punt de partença i no hi ha res més que sigui realment important. El teatre és vida.”

Peter Brook (*La porta oberta*)

I

Cultura, cultures? Sociocultura? Cultura sense “socio”? Educació cultural? Cultura sense educació? Sòcioeducació amb cultura? Beneficència? Desenvolupament? Art comunari? Quan, a on, de quina manera, amb qui? Procés o resultat? Alumnat, públics, usuaris, audiències, clientela o ciutadania? Fidelització? Participació? Creació? Transformació?

Aquests interrogants poden ser un exercici de reflexió o una possibilitat per a repensar la vigència o les limitacions de vells i nous conceptes. També, contrastats amb la realitat, poden il·luminar nous significats.

En el nostre context, per damunt d'aquestes preguntes planen la invisibilitat i la fràgil percepció dels drets culturals explicitats tant en la *Declaració Universal dels Drets Humans* com en la *Constitució Espanyola*¹. Al costat dels drets a l'educació o a la sanitat, observem que l'accés a la cultura és considerat encara com un dret no prioritari.

La dramàtica i sotraguejada història, prèvia a la transició democràtica espanyola, pot ser una primera explicació. En matèria de cultura, la lacònica expressió² “..hem passat de l'espardenya al vídeo” sintetitzaria un procés sobtat en el que coexisteixen avenços importantíssims al costat de desajustos i buits significatius.

Paradoxalment, el concepte de *consum cultural* està més assumit que no pas el de *pràctica cultural* (*clients vs participants*); un pioner sistema de venda d'entrades virtual s'ha implementat abans que els programes d'educació, creació i fidelització de públics de la cultura ; l'encert i èxit de la xarxa de biblioteques públiques està encara limitat a la província de Barcelona; persisteix una subtil opacitat relativa als pressupostos i despeses en cultura ;

---

¹ “ Tota persona té dret a prendre part lliurement en la vida cultural de la comunitat, a fruit de les arts i a participar del progrés científic i dels beneficis que en resultin”. Article 27.DUDH

“ Els poders públics promouran i tutelaran l'accés a la cultura, a la qual tothom té dret”. Article 44.1CE

² Expressió recollida de l'editor d'obra gràfica A. Valero.

encara no es considera seriosament l'avaluació dels projectes culturals com a eina imprescindible en la presa de decisions i millora de la gestió. Hi ha barreres per a reconèixer les potencialitats i responsabilitats de la cultura en el desenvolupament social i educatiu com també per fer efectiva la seva transversalitat.

II

Però allà on es concreten i exemplifiquen les contradiccions i mancances abans apuntades és en l'escassa presència de programes de sensibilització i educació en les arts, tant en els plans de formació del professorat com en els trams de l'educació obligatòria (Hernández, 1997). Malauradament la música, la dansa, les arts visuals i el teatre tenen un tractament subsidiari, en clara inferioritat respecte a la resta de matèries curriculars. Entre les penosament conegudes com "*assignatures maries*", l'esport ha assolit un lloc hegemònic; les arts visuals i la música tenen una presència tímida a les aules, mentre que la dansa i el teatre solen estar confinades a l'extraescolaritat.

Junt a la persistent indiferència de certes autoritats educatives amb plenes competències en aquestes qüestions, l'omissió o l'acollida erràtica de les arts, no únicament vulnera drets bàsics, sino que dóna lloc a una greu esquerda social, perquè les oportunitats de familiarització i pràctica culturals no són iguals per a tota la població³.

L'analfabetisme artístic, en tots els seus graus, és una mancança que perpetua múltiples formes d'elitisme i d'exclusió social, augmentant les distàncies entre els àmbits educatiu, cultural i social. És, alhora, un obstacle per a l'exercici de la creativitat⁴, competència transversal indispensable per al progrés individual i col·lectiu en múltiples coneixements.

---

³ Ass. Catalana d'Escoles de Música, Associació d'Escoles de Dansa Autoritzades i l'Associació Catalana d'Escoles de Teatre, que afortunadament omplen aquests buits formatius.

⁴ Symposium européen et international de recherche .Centre Georges Pompidou (2007) : *Evaluer les effets de l'éducation artistique et culturelle*. Conferència de Sir K. Robinson a www.TED.com, (2008)

Tant els responsables com els diversos professionals vinculats a les polítiques de joventut tenen davant seu l'oportunitat d' innovar *fent de pont* entre les arts i la cultura i les inquietuts i expectatives juvenils. Estan per explorar els avantatges d'enllaços multidireccionals, compensatoris i estimuladors de coresponsabilitats fins avui inimaginades (Devos, 2006).

III

Si calgués trobar una resposta simultània al conjunt de preguntes inicials, aquesta la trobem en els trenta anys de trajectòria del Sistema Nacional de Orquestes Infantiles i Juveniles de Veneçuela⁵. És un exemple brillant de la transversalitat de la cultura, de la superació de rigideses burocràtiques i de la necessària coherència entre les polítiques d'infància i joventut. És una prova incontestable de com l'excel·lència artística és un antídote contra l'exclusió social.

També a Catalunya, un seguit d'iniciatives⁶ sorgides de l'àmbit de la creació i la mediació artística, orientades al treball comunitari i amb joves, participen d'una voluntat de "bridging" i en major o menor mesura comparteixen característiques com:

-La participació creativa.

-La cooperació entre creadors professionals i educadors/animadors en projectes multidisciplinars de i amb els/les joves.

---

⁵ Van actuar el passat abril a l'Auditori de Barcelona amb una acollida entusiasta de part del públic i la crítica . www.fesnojiv.org. Entrevista al seu director J.A. Abreu www.TED.com

⁶ S'adjunta una selecció de webs.

-Procés i resultats orientats a l'excel·lència.

-Visibilització i difusió pública dels projectes per a ser compartits amb més participants.

La porta és oberta a noves incorporacions.

Bibliografia

1. BROOK, Peter (1997) *La puerta abierta. Reflexiones sobre la interpretación y el teatro*. Barcelona. Editorial Alba
2. HERNÁNDEZ, Fernando (1997) *Cultura visual y educación*. Sevilla. Publicaciones M.C.E.P.
3. AA.DD. (2008) *Evaluer les effets de l'éducation artistique et culturelle*. Paris. Centre Georges Pompidou; La Documentation Française.
4. DEVOS, Franky (2006) *Jóvenes pero alcanzables. Técnicas de Marketing para acercar la cultura a los jóvenes*. Madrid. Fundación Autor.

Relació d'iniciatives a Catalunya

Creadors

- Claudio Zulián, www.acteon.es
- Antoni Abad, www.zexe.net
- Carles Roig, www.laretrateria.com
- Lluïsa Casas, www.xtec.cat/iespicasso.

Iniciatives diverses relacionades

- www.experimentem.org
- www.lafundicio.net
- www.idensitat.org
- www.bordergames.org
- www.lacaixa.es (Convocatòria Activitats culturals d'impacte social)
- www.l-h..cat/guiacentrearts
- www.clap.ws (Xarxa de Cases de música popular)
- www.fesnojiv.org
- www.partnershipforschools.org.uk
- www.community-art.nl
- www.ted.com